

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani

Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Neprankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtak. Naročnina letno 60 din za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. čk. rač. 11.153. Telefon 4586

Dvajset let naše svobode

Ob dvajsetletnici narodnega osvobojenja

Stojimo tik ob veličastnem dnevu, ko bo slovenski narod po več kot tisočletnem hlapčevanju tujim gospodarjem praznoval dvajsetletnico svoje politične samostojnosti, svojega narodnega osvobojenja.

Kljub kritičnim časom, ki spremljajo ves naš kulturni in gospodarski razvoj v tej kratki dobi naše samostojnosti, bodo vsa naša srca radostno utripala ob veselem spominu na dan, ki nam je prinesel najdragocenejšo pridobitev, kakršno si more le želiti dolga stoletja tlačeno ljudstvo, ki je bilo vedno le objekt izkoriščanja in političnih kalkulacij tujih gospodarjev.

Za nas učitelje pomenja ta praznik dvojno zadoščenje: svobodo človeka državljana in svobodo vzgojitelja svojega naroda.

Vedno — in tudi v časih slovenske politične odvisnosti — je imelo vse naše delo svoj izvor in svoj cilj v kulturnem in gospodarskem napredku naroda, s tema združeno pa — kot krona vsega prizadevanja in hotenja — politično osvoboditev, ki edina more šele ustvariti vse pogoje za resnično uspešno delo na vseh področjih človeške kulture.

Dobro se še spominjamo — zlasti starejša učiteljska generacija — kako neljubo je bilo tako učiteljevo delo tedanjim političnim činiteljem in koliko ovir je bilo treba učitelju premagati, če je hotel slediti svojim naravnim težnjam in biti svojem ljudstvu resnični in pravi vzgojitelj, ne pa eksponent tujih, narodu sovražnih sil.

Poznamo tiste čase, z ogorčenjem se spominjamo na verige, ki so nam vklepale dela voljne roke, zato znamo ceniti blagodati, ki teko iz politične svobode. Življenje nam je toliko vredno, kolikor nam nudi možnosti razvoja vseh sil in delavnosti, izvirajočih iz lastne uvidevnosti in lastnih potreb. To je mogoče pa samo v dobah in političnih sistemih, ki spoštujejo in hočejo spoštovati to voljo ljudstva po samoodločanju svoje usode in ki tudi store iz lastne pobude vse, da to ljudsko voljo smotno podpirajo in vzgajajo, ter krepe vsestransko v narodu čut odgovornosti napram sebi in drugim.

Kot vzgojitelji ne moremo in ne smemo drugače misliti in delati. Zato poudarimo pomen prave politične in ljudske svobode, obstoječe v resničnem demokratičnem duhu v vsem narodnem življenju, zlasti pa v njegovem najvažnejšem področju — v vzgoji.

Prav te dni je opozoril profesor Pavlovič v prostorih najvišjega slovenskega znanstvenega zavoda na nevarnosti, ki izhajajo za »vzgojiteljevo carstvo« iz vse hujše naraščajoče politizacije vseh kulturnih področij sedanosti. Pravi vzgoji grozi od te strani največja nevarnost. Novi preroki hočejo politizirati in podržaviti tudi ljudsko dušo.

Med stremljenjem politike in vzgoje pa ni vzporednosti, kajti vzgoja ne pozna odnosov podrejenosti in nadrejenosti, ki so bistveni in nujni v političnih organizacijah. Zato morajo biti metode vzgojitelja popolnoma različne od metod politika.

Med vzgojiteljem in gojencem so odločilni, edino na mestu in resnično vzgojni ter učinkoviti le odnosi simpatije in ljubezni. Pravi vzgojitelj bo stremil za tem, da gojenca osvobodi od svojega vpliva in ga na ta način postavi na lastne noge. Tako vzgaja njegovo individualnost in njegovo osebnost. Najvišja načela mu izhajajo iz moralnih korenin, do čim se zadovoljuje politik le z legalnostjo in mu je lastna le tendenca, ustvariti iz posameznih individuij krepko, hierarhično urejeno politično organizacijo, osnovano na načelu striktno podrejenosti in nadrejenosti.

V takih sferah ni prostora za pravo vzgojo, niti za njeno svobodo. Kjer pa niso danj pogoji za vzgojno svobodo, jih prav tako ni tudi za vzgojiteljevo svobodo.

Ko praznujemo v ekstazi navdušenja svoje politično osvoboditev in se spominjamo na žalostne dni svojega narodnega hlapčevanja, želimo slovenski učitelji praznovati istočasno svobodo svojega življenjskega poklica, svojega poslanstva v narodu, svobodo prave vzgoje.

Po dolgih stoletjih političnega jarma, ki je tudi slovenski duši vtisnil težke lastnosti zasužnjene človeka, potrebuje slovensko ljudstvo bolj od katerega koli drugega, osrčevalnega vpliva resnične vzgoje simpatije in ljubezni. Pravilni vzgojiteljski odnosi med vzgojiteljem in gojencem pomenjajo za naš mali narod mnogo, mnogo več kot v drugih, veli-

kih narodih. Le po tej poti moremo ustvariti nov slovenski naraščaj, ki ne bo obremenjen po suženjski duševnosti manjvrednosti in potuhnjenosti. Kar je nad slovenskim narodom

zagrešila sovražna preteklost, mu mora prava človečanska sedanjost v svobodni domovini v pospešenem tempu in v zvrhani meri vzgojne ljubezni popraviti.

Razvoj slovenskega šolstva v svobodni državi

Prav te dni proslavljamo dvajsetletnico onega najpomembnejšega dne v zgodovini Slovencev, ko je vsa naša domovina svobodno zadihala v zavesti, da se je za vedno otrešla tujega jarma. Veselje, ki je takrat zavladalo tudi po ostalih pokrajinah Jugoslavije, ni dopuščalo osrnega razmišljanja, kako neizmerne pomena je narodna svoboda za naš kulturni, gospodarski in nacionalni napredek. Težka je bila pot našega rodu, ki je v stalni sužnosti zgubljal ped za pedjo svojo zemljo, izgubljal svoje pravice, svoje šole in svoj naraščaj. S tujim kapitalom vzdrževane šole so vzgajale slovenske otroke v sovraštvu do materinega jezika, do lastne domovine, na naših tleh pridobljen denar je odtuževal slovenske domove in naša narodna meja se je vedno bolj krčila. Danes, po dvajsetih letih prizadevanja in dela lahko nekoliko objektivneje pogledamo v preteklost in presodimo, kaj smo z narodnim osvoboditvijo pridobili in kako smo pridobljeno v svobodni državi dvigali in spopolnjevali.

Kot učitelje nas v prvi vrsti zanima šolstvo in njegov razvoj. Vse starejše učiteljske, ki je službovalo že v predvojni in medvojni dobi, se ve dobro spominjati, kako huda je bila ponekod borba za ohranitev narodnega značaja naših ljudskih šol. Narodno zavedni učitelji so morali napeti prav vse sile, da so čisto v povsem slovenskem kraju ohranili slovensko šolo. V narodno ogroženih krajih pa so največkrat podlegli v tej svoji borbi in le Družbi sv. Cirila in Metoda gre zahvala, da so vsaj ponekod obvarovali našo deco pred potujčenjem. In prav ta težka borba za obstanek naše narodne šole nam jasno kaže, da je bil za naše kraje pač že skrajni čas, da smo se končno s polomom avstro-ogrske monarhije ločili od nje. Razen osnovnih šol nismo imeli nobenih drugih, čisto slovenskih šol. Meščanskih skoraj ni bilo, a slovenskih srednjih šol tudi ne. Edino povsem slovenska strokovna šola je bilo moško učiteljske v Gorici; v vseh drugih srednjih in strokovnih šolah so se, ako ne popolnoma, vsaj deloma poučevali učni predmeti v nemščini.

Razvoj slovenskega šolstva v svobodni domovini Jugoslaviji nam povsem jasno kaže, da so naše kulturne potrebe velike, pokaže pa tudi, da hočemo z naglim napredkom svojega šolstva nadoknaditi ono, kar je bilo zamujeno v dobi, ko so nam tujerodci gospodarili in dovoljevali le to, kar smo si s skrajnimi napori priborili.

Ob preobratu je bilo v Sloveniji 820 ljudskih šol. Koliko teh šol je imelo lastna poslopja, nam ni znano. Te šole so imele 2473 oddelkov, ki jih je obiskovalo 164.195 otrok, in to 81.956 dečkov in 82.239 deklic. Če kratak pogled na te številke nam pokaže, da je prišlo na posamezne oddelke zelo veliko otrok in če upoštevamo še dejstvo, da je bilo vsega učiteljskega le 2458, tedaj vidimo, da je prišlo na posameznega učitelja povprečno 70 učencev. Seveda so bili tudi uspehi temu primeri. Če pa že ugotavljamo povprečno število učencev v oddelkih, ne smemo pozabiti na privilegije, ki so jih v tisti dobi imele posamezne šole in je skoraj povsem sigurno, da je nad polovico navedenih oddelkov imelo več nego 70 učencev.

V čem je viden dvajsetletni napredek našega ljudskega šolstva? Statistika nam pokaže sledeče zanimive številke:

Ob začetku šolskega leta 1937/38. je bilo v dravski banovini 860 šolskih poslopij s 4022 oddelki, ki jih je obiskovalo 93.615 učencev in 92.208 učenk, skupaj 185.823 otrok. Iz malega računa izvemo, da odpade na posamezen oddelke povprečno 40 otrok, kar je vse-kakor velik napredek napram onemu številu otrok v posameznem oddelku v l. 1918/19. Na ljudskih šolah je namreč 4205 učnih oseb, kar predstavlja prirastek približno 1750 učiteljev in učiteljic. In prav temu prirastku je pripisati dejstvo, da se je število učencev v posameznih oddelkih znižalo od približno 70 v l. 1918. na približno 40 v l. 1937. S tem se je seveda silno dvignila tudi raven šole in pouka, toda do popolne višine nam brez dvoma še mnogo manjka.

Uspeh, ki ga izkazuje naše ljudsko šolstvo v svojem razvoju, je torej zelo viden in nam kaže plus 40 šol, 1449 oddelkov in 1750 učiteljev in učiteljic in 21.600 učencev. Primerjava med porastom števila šol in razredov nam priča, da se je silno mnogo šol razširilo, in da je bila prav v tem pogledu največja potreba.

Nikakor pa ni edini uspeh teh dvajsetih let svobode v zvišanju števila osnovnih šol. Že takoj v početku smo poudarili, da meščanskih šol skoraj ni bilo. Znanj sta bili oni v Krškem in Postojni. Obstajalo je nekaj privatnih meščanskih šol, toda na teritoriju današnje dravske banovine jih ne bi mogli naštetih 10. V začetku šolskega leta 1937/38. je bilo v Sloveniji 46 meščanskih šol z 271 oddelki, ki jih je obiskovalo 9914 učencev in učenk. Če že omenjamo razvoj meščanskih šol, moramo poudariti, da so se razvile iz ljudskih šol z osmimi oddelki in je treba to primerjati z napredkom ljudskega šolstva. Zaradi osemletne šolske obveznosti bi pripadal ves ta prirastek ljudskim šolam, ako meščanske ne bi bile osnovane. V vsakem pogledu pa je to plus v razvoju našega narodnega šolstva.

Za spopolnitev slike je potrebno omeniti največjo pridobitev Slovencev po osvoboditvi — univerzo, 14 državnih in 4 privatne srednje šole, dve državni in privatne učiteljske šole, kakor tudi mogočen razvoj našega strokovnega in strokovno nadaljevalnega šolstva.

Vse te šole služijo splošni in strokovni izobrazbi našega narodnega naraščaja in v veliki meri pripomorejo, da se kulturna raven

Naše zahteve in naši uspehi

Pred dvajsetimi leti je padel zastor po najtežji dobi, ki jo je do takrat preživelo slovensko učiteljsstvo.

Z zlomom avstro-ogrske monarhije je doživel svoj konec tudi sistem, ki je do takrat urejal naše slovensko šolstvo ter rezal bedni kruhek najbolj zatiranemu sinu našega naroda — slovenskemu učitelju.

Nastopila je nova doba za slovensko šolstvo ter nova doba za učiteljski stan. Ob dvajsetletnici tega novega časa je pač potrebno, da se ozremo nazaj in ugotovimo, kaj in koliko smo v tem času zahtevali in dosegli v korist našega šolstva in stanu.

Prve dni meseca novembra leta 1918. so se zbrali v Ljubljani zastopniki slovenskega učiteljskega. Na tej seji je bila izdelana »Spomenica narodni vladi SHS«, v kateri slovensko učiteljsstvo iznaša potrebe slovenskega šolstva in učiteljskega.

Med drugim predlaga spomenica, naj narodna vlada prevzame vse javno šolstvo in učiteljsstvo ter proglasi vse šolstvo za narodno last in vse učiteljsstvo za državne uradnike. Nadalje predlaga spomenica, da se kot naj-nujnejša zadeva učiteljske eksistence ter kot prvi pogoj njegovega uspešnega kulturnega in narodnega delovanja nemudoma zanačijo in uredi njegovi službeni prejemki, kakor tudi prejemki upokojenega učiteljskega ter preskrba učiteljskih vdov in sirot s prejemki in z vsemi dokladi, kakor jih imajo državni uradniki od dotedanjega enajstega činovnega razreda naprej (navzgor). Spomenica zahteva istočasno, da se uredi skladno z ostalimi državnimi uradniki tudi službena doba učiteljskega.

Glede šolskega nadzorstva zahteva spomenica, da ga je tako urediti, da nadzorniki ne bodo uradniki okrajnih glavarjev (sreskih načelnikov), marveč samostojni pedagoški in didaktični voditelji šolstva v okraju, podrejeni edino svojim višjim inštančnim oblastem. Za svoje pisarniške posle imej vsak nadzornik na razpolago svoje pisarniške osebje. V zvezi z novo dobo zahteva slovensko učiteljsstvo v tej svoji spomenici, da hoče v novi dobi narodne svobode in demokracije v interesu šolstva in svojega stanu in v interesu narodne vzgoje za šolske nadzornike novih mož svojega zaupanja, strokovnega znanja in take narodne kakovosti, ki daje poročstvo za plodnosno samopovzdigo narodne kulture službe delovanje v harmoničnem skladu z narodnim učiteljskim.

Učiteljsstvo, ki pride v poštev za šolske nadzornike, naj nominirajo vladi učiteljska združenja. Pri imenovanju nadzornikov naj poizve vlada za mnenja učiteljskega...

To so glavne zahteve, ki jih je takoj prve dni stavilo slovensko učiteljsstvo prvi narodni vladi v svobodni Jugoslaviji. Te zahteve so bile še posebno podprte z obiskom posebne učiteljske delegacije poverjeniku za šolstvo ter poedinim članom takratne narodne vlade. Naknadno je učiteljsstvo predložilo še posebno načrt za ureditev učiteljskih plač, ki je bil osvojen na seji narodne vlade z dne 3. januarja 1919. Na tej seji je stavil poverjenik

VSEBINA:

Ob dvajsetletnici narodnega osvobojenja. Razvoj slovenskega šolstva v svobodni državi.

Naše zahteve in naši uspehi.

»Trboveljski slavček« v Bolgariji.

Pojasnilo.

Nesrečni celibat.

Osemrazredna šolska obveznost na deželi. Zdaj pa nalašč ne.

Učiteljski pokret.

LISTEK: Piškopeja.

Splošne vesti. — Osebnih zadev. — Kaj vse pišejo. — Naša gospodarska organizacija. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matiča. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

našega ljudstva dviga, kar je brez dvoma zaslug hitrega in velikega razvoja našega šolstva v svobodni domovini. Ta razvoj pa je v poslednji dobi nekoliko zaustavila svetovna gospodarska kriza, in od tega zastoja dalje se pojavljajo razne posledice, ki v mnogočem ogrožajo lepe dosežke uspehe. Število brezposelnih učiteljskih in profesojskih abiturientov je še vedno precejšnje, a tudi znatno je število prav slabih in šolskim zahtevam neustrezajočih šolskih poslopij; mnogo je še šol, ki niso zadostno in primerno opremljene.

Potreba po kulturnem napredku terja stalen dvig in vedno spopolnjevanje vsega našega šolstva. Kakor je naraščalo in se dvigalo v prvih letih naše narodne svobode, tako naj se dviga tudi v bodoče, da bo naš narodni naraščaj zadostno utrjen, popolnoma dorasel težki nalogi, ki ga čaka v bodočnosti, da bo mogel očuvati našo narodno svobodo, ki smo si jo s tako težkimi žrtvami priborili.

dr. Ravnihar predlog, naj se sprejme načrt učiteljskega. Ta predlog je bil brez ugovora soglasno sprejet. Poudarjati je pa treba pri tem, da je kazal poverjenik za uk in bogocastje dr. K. Verstovšek za ugodno rešitev tega učiteljskega materialnega vprašanja ves čas živo zanimanje in je storil tudi od svoje strani vse, da je bilo vprašanje končno tako ugodno rešeno. K temu uspehu prinaša »Učiteljski tovariš« med drugim tudi sledeče:

»Končno se odkrito besedo: Če bi se organizacije s tako vnmemo ne zavzele, bi še ne imeli takih plač. Tisti posamezniki našega stanu, ki tega ne vidijo, nimajo nobene stanovske zavednosti — oni so zajedali na našem stanovskem telesu! Malomarno stoje ob strani, a hočejo vse imeti! Takih nezavednih ljudi ne bomo več trpeli. Bojkotirajmo jih! Od vsakega, ki hoče od nas kaj imeti, odločno zahtevamo, da je član naših organizacij. Kdor ni organiziran — tega ne štejemo za člana našega stanu! Proč z njimi!»

Tako je učiteljsstvo tudi javno dokumentiralo, da je edino složni nastop vsega organiziranega učiteljskega prinesel prve resne uspehe.

Prvič v zgodovini slovenskega učiteljskega se je zgodilo, da je bil predlog učiteljskega gleda glednega položaja v celoti in brez ugovora soglasno sprejet. Tako je dobila učiteljska sloga še poseben poudarek, ker se je manifestirala ravno ob desetletnici najhujše borbe za izboljšanje učiteljskega glednega položaja, ki se je bila leta 1909. v kranjskem deželnem zboru, v katerem so propadli vsi predlogi za izboljšanje učiteljskega glednega položaja. To leto so reševali mizerni materialni položaj kranjskega učiteljskega na štirih sejah, in sicer v mesecu januarju in mesecu oktobru kar po dvakrat. Predlogi za izboljšanje so pa seveda propadli, saj sta proti njim glasovala še celo dva učitelja, poslanca...

S tem enotnim nastopom je učiteljsstvo ravno ob desetletnici svojega najtežjega poraza dobilo v svoji svobodni domovini naj-dostojnejše zadoščenje.

V toku dvajsetih let so se večkrat menjale gospodarske in politične prilike v naši državi. Tako je tudi učiteljsstvo v tej dobi zašlo čestokrat radi nezadostnih plač v prav težak gledni položaj. Stanovska organizacija je prav budno stala na straži za očuvanje glednega položaja učiteljskega na vsaj eksistenčni višini. S smotnim nastopom je učiteljska organizacija nešteto krat pripomogla, da so se našle možnosti, da se je gledni položaj učiteljskega dvignil vsaj do najskromnejše eksistenčne ravni. Tudi so se v gotovih dobah upoštevale želje celokupnega učiteljskega pri nastavitvah šolskih nadzornikov ter so se za šolske nadzornike postavljali res učitelji z zmožnostmi in kvalifikacijami kot je zahtevalo učiteljsstvo v spomenici, ki jo je predložilo leta 1919. prvi »narodni vladi SHS v Ljubljani«, in sicer da hoče v novi dobi narodne svobode in demokracije v interesu šolstva in svojega stanu in v interesu narodne vzgoje za šolske nadzornike mož svojega zaupanja, strokovnega znanja in take narodne